

Den nødvendige indsats

Omar Dhahir

Artiklen beskriver den sproglige virkelighed for minoriteter i mange lande, herunder Danmark. Minoriteter alle steder kæmper for, at deres børn lærer deres sprog. Artiklen argumenterer for, at minoriteters og alle øvrige borgeres beherskelse af fremmedsprog er til gavn for samfundet, og fremhæver vigtigheden af, at staten påtager sig at tilbyde modersmålsundervisning og dermed præger indenfor hvilke sociale og politiske områder børnene kan udvikle deres nedarvede sprog.

Når folk slår sig ned i et nyt land enten som immigranter eller flygtninge, mister deres sprog vitaliteten, da det kun tales i hjemmet og andre små miljøer og dermed kun bruges i begrænset omfang som kommunikationsmedium. Disse sprog betegnes i mange lande i verden, der af forskellige grunde har fået et eller flere minoritetsgrupper, som forældre-, oprindelseslandssprog eller på engelsk *heritage language*.¹ Værdiforringelse kombineret med forsømmelse resulterer i det lange løb i tab af sprog.² Det går hårdest ud over børnenes tilegnelse og beherskelse af deres *heritage language*. Minoritetsbørn lærer forældrenes sprog hjemme, men ved skolealderen eller tidligere, når de går i daginstitutioner, begynder forældrenes sprog at miste terræn til fordel for samfundets sprog, for eksempel dansk, som hurtigt dominerer deres kommunikative aktivitet. Ved denne alder går børnenes indlæring af forældrenes sprog i stå eller i hvert fald stagnerer den dermed, og der opstår efterhånden for dette sprogs vedkommende en nedslidning; det, som børn har lært af det bliver glemt eller skubbet helt tilbage, da de unge begynder at anvende samfundets sprog, her dansk, som kommunikationsprog; det er jo det sprog, man skal beherske, hvis man skal være i stand til at kommunikere med det omgivende samfund og skal videre i uddannelsessystemet. Der er således en risiko for, at de omtalte *heritage* sprog i løbet af få generationer forsvinder helt.

Sprogforskere ser på den sproglige situation i værts- eller asyllandene som tab af værdifulde ressourcer i forskellige henseender: politisk, kulturelt og økonomisk.³ Det er jo en kæmpe styrke for et land, at en del af dets borgere er i stand til at kommunikere flydende på flere fremmedsprog og er i besiddelse af tilhørende kulturforståelse. Derfor har interessen for *heritage language* tilegnelse både forsknings- og implementeringsmæssigt de sidste to årtier været tiltagende mange steder i verden, især i USA, hvor forholdene for spansk-, polsk-, arabisk-, russisk- og andre talte sprog er blevet undersøgt. Her går indsatserne ud på at finde ud af, hvordan man kan vedligeholde, "reparere" og udvikle det sprog, unge mennesker har lært hjemme af deres forældre, for derpå at videreudvikle disse unge i deres "nedarvede" sprog. Erfaringen viser, at selv begrænset og nedslidt sprogbeherskelse danner et stærkt grundlag for videreudvikling, da det i reglen suppleres af et passivt ordforråd samt en god udtale.

Forsøg på at redde minoritetssprogene og undgå at disse ressourcer går tabt kommer således ikke kun fra familier, der anser sproget som kulturbærer og selv sørger for at børnene får supplerende sprogundervisning, men også fra samfundet, som griber ind. Nogle steder er der tale om tidlig indgriben i form af tilbud om modersmålsundervisning, mens der andre steder er tale om sen indgriben i form af tilrettelæggelse af særlig undervisning i *heritage* sprogene.⁴ Graden af succes afhænger af en række forskellige forhold: Barnets fødested og

forældres fødested, etnisk baggrund, forældrenes uddannelsesniveau osv. Men mest afgørende er forældrenes uddannelsesniveau, og hvordan de definerer deres identitet. Her kan man tale om mindst tre typer familier: 1) Familier, der ønsker at bevare deres sprog og kultur, men ikke har de fornødne ressourcer til selv at arrangere og betale og derfor uddelegerer opgaven til samfundet i form af modersmålsundervisning; 2) Familier, der ønsker at bevare sprog og kultur og gøre en indsats uden at lægge vægt på religion, nemlig at sende deres børn til modersmålsundervisning i privat regi; 3) Og endelig familier der opfatter og implementerer religiøsitet og sprogindsatsen parallelt og systematisk ved eksempelvis at sørge for Koran- og sprogstudier til deres børn.

Indsatsen fra samfundets side, tilbud om modersmålsundervisning, kan være yderst nødvendig, da det i mange tilfælde, kan opveje den manglende evne hos forældre til at gøre en effektiv indsats.

Det arabiske sprog er ingen undtagelse. Som alle andre minoritetsgrupper i Danmark er der blandt arabisktalende et ønske om at bevare arabisk kultur og sprog. Her er der meget, der tyder på, at kun én gruppe arabiske børn er bedre rustet til at lære deres *heritage* sprog, nemlig de børn, der gennemløber en religiøs socialisering⁵. Iagttagelser viser, at arabisk som *heritage* sprog blomstrer i arabiske familier i takt med familiens definition af sin identitet og identifikation med Islam. Den sidstnævnte type familier er mere optaget af religiøsitet end de øvrige typer, og gør typisk for at bevare en religiøs identitet. Og her spiller det arabiske sprog en vigtig rolle. Børn, der får en decideret religiøs socialisering, har øget mulighed for at tilegne sig større ordforråd på såvel dialekt som standardarabisk – den form for arabisk, der anvendes i uddannelsessystemerne, medierne, litteraturen og alle de officielle sammenhænge i de arabiske lande.⁶

Således kan unge arabere, der har gennemløbet den slags socialisering udvise en markant fordel, hvad angår deres ordforråd og kunnen på standardarabisk. Fænomenet kan henføres til, at disse børn udsættes for deres *heritage* sprog i højere grad end andre; de hører mere af det fra flere kilder, opfordres til at læse små bøger om Islams historie, praktiserer det mere i forbindelse med bøn⁷ og flere højtideligheder end det gennemsnitlige arabiske barn i familier der nøjes med at fejre højtideligheder af kulturel karakter. Via bøn lærer de ikke kun ordforråd men også formuleringer. Og det religiøse miljø eller netværk, de bliver bragt i, sætter gang i mere kommunikativ aktivitet på arabisk. For eksempel kender arabiske unge, uanset om de har gennemløbet en religiøs socialisering eller ej, normalt måneden Ramadan og de arabiske ord for fastning, bøn, halal og haram; disse er jo efterhånden almene kulturelle udtryk; men det er ikke alle, der kender navne på andre islamiske måneder, eller ord for "tilgivelse", "belønning", "himmelfart", "from", "munk", "tempel", "hykleri", "rabbiner", med

flere. Dette udvidede ordforråd gør sig gældende på andre områder - især det politiske.

Resultatet bliver, at disse børn derfor får udviklet en bedre sproglig kompetence, bedre kommunikationsevne og dermed bedre indflydelse; et stort ordforråd hænger jo positivt sammen med bedre forståelse, og øger muligheden for at bruge ordene i meningsfulde sætninger, især når dette ordforråd er produktivt, dvs., at de unge kan bruge ordene i kommunikationen.

Noget lignende kan være gældende for andre minoritetssprogs vedkommende. Derfor er det en nødvendig indsats fra samfundets side, ikke kun at tilbyde men også at intensivere modersmålsundervisningen, dels for at sikre, at Danmark bevarer de værdifulde ressourcer bestående af rigtigt mange sprog, der kan være med til at bygge bro til mange lande, politisk, kulturelt, handelsmæssigt, og bidrage til landets sikkerhed; og dels for at give minoritetsbørn lige muligheder for at tilegne sig deres *heritage* sprog. Her er fordelene, at samfundet er i stand til at bestemme den intensiverede modersmålsundervisnings målsætning; der er jo behov for at udvikle børnenes ressourcer i deres *heritage* sprog på alle mulige områder.

Kilder

- Amini, I. (1980). Principles of Upbringing Children - *Ansariyan Publications* - Qum, The Islamic Republic of Iran (kapitlerne 65-70)
- Brinton, D. M. et al (2008) Heritage Language Education – A New Field Emerging: Routledge, New York & London, 2008
- Campbell, R., & Rosenthal, J. (2000). Heritage languages. In J. Rosenthal (Ed.), *Handbook of undergraduate second language education* (pp. 165–184). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Holes, C. (2004) Modern Arabic: Structures, Functions, and Varieties
Georgetown University Press
- Valdes, G. (2001). Heritage languages students: Profiles and possibilities. In J. K. Peyton, D. A. Ranard, & S. McGinnis (Eds.), *Heritage languages in America: Preserving a national resource* (pp. 37-77). Washington, DC: Center for Applied Linguistics/Delta Systems.
- Welles, E. (2004). Foreign Language Enrollments in United States Institutions of Higher Education, Fall 2002. ADFL Bulletin 35, 2-3: 7–26.

-
- 1) Brinton, D. M. et al (2008). *Heritage Language Education – A New Field Emerging*: Routledge, New York & London.
 - 2) Valdes, G. (2001). Heritage languages students: Profiles and possibilities. In J. K. Peyton, D. A. Ranard, & S. McGinnis (Eds.), *Heritage languages in America: Preserving a national resource* (pp. 37-77). Washington, DC: Center for Applied Linguistics/Delta Systems.
 - 3) Campbell, R., & Rosenthal, J. (2000). Heritage languages. In J. Rosenthal (Ed.), *Handbook of undergraduate second language education* (pp. 165–184). Mahwah, NJ: Erlbaum.
 - 4) Welles, E. (2004). Foreign Language Enrollments in United States Institutions of Higher Education, Fall 2002. *ADFL Bulletin* 35, 2-3: 7–26.
 - 5) Skribenten har flere års erfaring med undervisning af arabisk på danske læreranstalter.
 - 6) Holes, C. (2004). *Modern Arabic: Structures, Functions, and Varieties* Georgetown University Press.
 - 7) Amini, I. (1980). *Principles of Upbringing Children - Ansariyan Publications - Qum, The Islamic Republic of Iran* (kapitlerne 65-70).